

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 8 «ΑΦΕΤΗΡΙΕΣ»
Γεώργιος Α. Πανέτσος
- 12 ΟΙ ΣΠΗΛΙΕΣ ΤΗΣ ΑΙΑΝΤΑ & ΤΗΣ ΕΛΛΟΡΑ
ΜΑΗΑΡΑΣΗΤΡΑ - ΙΝΔΙΑ, 2^{ος} ΑΙΩΝΑΣ Π.Χ.
Μυρτώ Μήλιου
- 18 ΚΕΝΟΤΑΦΙΟ ΤΟΥ ΙΣΑΑΚ ΝΕΥΤΟΝ, ΕΤΙΕΝΝΕ-ΛΟΥΙΣ ΒΟΥΛΛΕΕ
ΟΥΤΟΠΙΑ (ΟΥ-ΤΟΠΟΣ), 1784
Νικόλαος-Ίων Τερζόγλου
- 24 ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΣΚΟΓΣΚΥΡΚΟΓÅRDEN,
GUNNAR ASPLUND & SIGURD LEWERENTZ
ΣΤΟΚΧΟΛΜΗ - ΣΟΥΗΔΙΑ, 1915-1940
Studio 2Pi Architecture / Παναγιώτης Παπασωτηρίου
- 30 ΚΑΤΟΙΚΙΑ SCHRÖDER, GERRIT RIETVELD
ΟΥΤΡΕΧΤΗ - ΟΛΛΑΝΔΙΑ, 1924
Μυρτώ Κιούρτη
- 34 VILLA TUGENDHAT, MIES VAN DER ROHE
BRNO - ΤΣΕΧΙΑ, 1929-1930
Κώστας Τσιαμπάος
- 40 ΚΤΗΡΙΟ ΜΑΓΕΙΡΕΙΩΝ, ΠΛΥΝΘΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΤΩΝΩΝ
& ΜΕΓΑ ΛΑΪΚΟΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ ΤΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ ΣΩΤΗΡΙΑ,
ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ & ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΘΗΝΑ - ΕΛΛΑΔΑ, 1936
Γιάννης Καρύδης, Μαρία Τζώρα
- 46 CASA COME ME (CASA MALAPARTE),
CURZIO MALAPARTE - ADALBERTO LIBERA
CAPRI - ΙΤΑΛΙΑ, 1937
Αριστοθήκη Ευτεκτονικής / Αριστοτέλης Δημητρακόπουλος
- 54 DANTEUM, GIUSEPPE TERRAGNI
ΡΩΜΗ - ΙΤΑΛΙΑ, 1942
Γιάννης Καραχάλιος

- 60 **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ, ΤΑΚΗΣ ΖΕΝΕΤΟΣ**
1952-1962
Κωνστάντιος Δασκαλάκης
- 66 **Ο ΚΗΠΟΣ ΤΩΝ ΓΛΥΠΤΩΝ, CARLO SCARPA**
ΒΕΝΕΤΙΑ - ΙΤΑΛΙΑ, 1952
Petrās Architecture Studio / Τσαμπίκος Πετράς
- 70 **Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ, ALISON & PETER SMITHSON**
ΕΚΘΕΣΗ DAILY MAIL IDEAL HOME,
ΛΟΝΔΙΝΟ - ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ, 1955-1956
Griik Architects / Κωνσταντίνος Γρίβας, Νατάσα Κυριακίδη
- 76 **‘SOY CUBA’, ΜΙΚΗΑΙΛ ΚΑΛΑΤΟΖΟΥ**
1957
Deca Architecture / Αλέξανδρος Βαΐτσος, Carlos Loperena, Έλενα Ζαμπέλη
- 80 **ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ ΦΙΞ, ΤΑΚΗΣ ΖΕΝΕΤΟΣ**
ΑΘΗΝΑ - ΕΛΛΑΔΑ, 1957-1963
Στέλιος Γιαμαρέλος
- 86 **ΚΤΗΡΙΟ ΣΥΝΑΥΛΙΩΝ, ΧΟΡΟΔΡΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ**
ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΑΘΗΝΩΝ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΘΗΝΑ - ΕΛΛΑΔΑ, 1959-1967
Tense Architecture Network / Τηλέμαχος Ανδριανόπουλος,
Κώστας Μαύρος, Θάνος Μπαμπανέλος
- 92 **NO-STOP CITY, ARCHIZOOM ASSOCIATI**
1966-1972
Πλάτων Ησαΐας
- 100 **ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΣΤΗΝ ΚΛΙΡΡΑΝ, SIGURD LEWERENTZ**
ΚΛΙΡΡΑΝ - ΣΟΥΗΔΙΑ, 1966
ArTA / Θάνος Αθανασόπουλος
- 104 **ΗΦΑΙΣΤΕΙΑΚΗ ΒΑΣΗ ΤΟΥ BLOFELD, KENNETH HUGO ADAM**
RINWOOD STUDIOS - IVER HEATH - ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ, 1966
Ldlp / Λεωνίδας Παπαλαμπρόπουλος
- 110 **ΟΙ ΠΙΣΙΝΕΣ ΤΗΣ ΠΑΛΙΡΡΟΙΑΣ, ÁLVARO SIZA VIEIRA**
LEÇA DA PALMEIRA - ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ, 1966
Κωσταντής Κίζης
- 114 **ΔΥΟ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΣΤΟ ΨΥΧΙΚΟ, ΣΕΒΑ ΚΑΡΑΚΩΣΤΑ & ΖΩΗ ΣΑΜΟΥΡΚΑ**
ΑΘΗΝΑ - ΕΛΛΑΔΑ, 1967 & 1999
Σοφία Τσιράκη

- 122 **ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ BAGSVÆRD, JØRN UTZON**
ΚΟΠΕΓΧΑΓΗ - ΔΑΝΙΑ, 1968-1976
YolkStudio / Μανώλης Ηλιάκης
- 128 **ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΟΥ ΣΑΟ ΠΑΟΛΟ, JOÃO VILANOVA ARTIGAS**
ΣΑΟ ΠΑΟΛΟ - ΒΡΑΖΙΛΙΑ, 1969
Γιάννης Κιτάνης
- 134 **ΤΟ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙ ΤΟΥ ΡΟΤΗΚΟ, MARK ROTHKO - PHILIP JOHNSON**
- HOWARD BARNSTONE, EUGENE AUBRY
ΧΙΟΥΣΤΟΝ - ΗΠΑ, 1971
Ειρήνη Τσαχρέλια
- 138 **ISAMU NOGUCHI GARDEN MUSEUM, ISAMU NOGUCHI**
ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ - ΗΠΑ, 1974-1985
ΛοΤ / Λεωνίδας Τραμπούκης, Ελένη Πεταλωτή
- 142 **SPLITTING, GORDON MATTA-CLARK**
NEW JERSEY - ΗΠΑ, 1974
Askarchitects / Αλεξάνδρα Στράτου, Στέλλα Κωνσταντινίδη
- 146 **CONICAL INTERSECT, GORDON MATTA-CLARK**
ΠΑΡΙΣΙ - ΓΑΛΛΙΑ, 1975
Χριστίνα Βασιλοπούλου, Ιουλία Ηλιάδη
- 152 **ΚΑΤΟΙΚΙΑ AZUMA, TADAO ANDO**
ΟΣΑΚΑ - ΙΑΠΩΝΙΑ, 1975-1976
Δημήτρης Θωμόπουλος
- 156 **SESC ΡΟΜΠΡΕΙΑ, LINA BO BARDI**
ΣΑΟ ΠΑΟΛΟ - ΒΡΑΖΙΛΙΑ, 1977-1986
AREA / Στέλλα Δαούτη, Γιώργος Μητρούλιας, Μιχάλης Ραυτόπουλος
- 160 **THE LIGHTNING FIELD, WALTER DE MARIA**
CATRON COUNTY - NEW MEXICO - ΗΠΑ, 1977
Στέλλα Παντελιά
- 164 **ΚΑΤΟΙΚΙΑ GENRY, FRANK GENRY**
ΚΑΛΙΦΟΡΝΙΑ - ΗΠΑ, 1977-1978
React Architects / Νατάσσα Δεληγιάννη, Γιώργος Σπυριδωνος
- 168 **ΣΠΙΤΙ ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΚΟΦΤΟ,**
ΝΙΚΟΣ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗΣ, HEIDI ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ-SCHWARZ
ΔΙΑΚΟΦΤΟ - ΕΛΛΑΔΑ, 1978
Hharchitects / Νικήτας Χατζημιχάλης, Ιωάννα Χολέβα

- 172 ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ, OSWALD MATHIAS UNGERS
ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗ - ΓΕΡΜΑΝΙΑ, 1979-1984
Cosmos / Θανάσης Μάνης, Γιώργος Πανταζής, Ηλίας Πίτσιος
- 178 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΟΡΤΟ, ÁLVARO SIZA VIEIRA
ΠΟΡΤΟ - ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ, 1985-1996
Κωνσταντίνος Παπαδημητρακόπουλος
- 182 ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ,
ΟΜΑ / REM KOOLHAAS
ΚΑΡΛΣΡΟΥΗ - ΓΕΡΜΑΝΙΑ, 1989
Χάρης Μπίσκοκς
- 186 PASSAGES - ΤΟΠΙΑΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΟ
ΓΙΑ ΤΟΝ WALTER BENJAMIN, DANI KARAVAN
ΡΟΡΤΒΟΥ - ΙΣΠΑΝΙΑ, 1990-1994
Αριάδνη Βοζάνη
- 194 ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΠΙΠΛΩΝ ΣΤΗ ΝΕΑ ΚΗΦΙΣΙΑ, ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΚΡΟΚΟΣ
ΑΘΗΝΑ - ΕΛΛΑΔΑ, 1990-1996
Γεωργία Δασκαλάκη, Γιάννης Παπαδόπουλος
- 200 ΠΟΛΥΧΡΗΣΤΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΟ, LIVIO VACCHINI
ΛΟΣΟΝΕ - ΕΛΒΕΤΙΑ, 1990-1997
AVW-Architecture / Αγγελική Αθανασιάδου, Κατερίνα Βασιλάκου
- 206 ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟΥ VAN GOGH & MUSEUMPLEIN,
KISHO KUROKAWA & SVEN-INGVAR ANDERSSON
ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ - ΟΛΛΑΝΔΙΑ, 1990-1999
Δήμος Μωουσιάδης, Xt architecture studio / Χάρης Τσίτσικας
- 210 ΚΤΗΡΙΟ ΤΗΣ RED ELÉCTRICA DE ESPAÑA, MARIANO ΒΑΥΌΝ
ΣΕΒΙΛΛΗ - ΙΣΠΑΝΙΑ, 1992
Mab architects / Branko m. Berlic, Franky Antimisiaris
- 216 (ΝΕΚΡΟ)ΤΑΦΕΙΟ FÜRSTENWALD,
KIENAST & VOGT LANDSCHAFTSARCHITEKTEN
CHUR - ΕΛΒΕΤΙΑ, 1992-1996
Δέσποινα Ζαβράκα
- 222 ΒΙΒΙΛΑΚΗ 15: ΚΑΤΟΙΚΙΑ & ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ,
ΜΑΡΙΟΣ-ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΙΑΔΗΣ, ΔΑΝΑΗ ΣΚΑΡΑΚΗ
ΧΑΝΙΑ - ΕΛΛΑΔΑ, 1994
Αγάπη Πρώιμου

- 228 SENDAI MEDIATHEQUE, TOYO ITO
SENDAI - ΙΑΠΩΝΙΑ, 1995-2001
K&K Architects / Κατερίνα Κοτζιά, Κορίνα Φιλοξενίδου
- 232 ΕΘΝΙΚΟ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ ΤΗΣ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΧΡΟ '98,
ÁLVARO SIZA VIEIRA
ΛΙΣΣΑΒΩΝΑ - ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ, 1998
0-2 / Βάγια Φούφα
- 238 ΠΟΔΗΛΑΤΟΣΤΑΣΙΟ, VMX ARCHITECTS
ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ - ΟΛΛΑΝΔΙΑ, 1998-2001
Σοφία Βυζοβίτη
- 244 ΚΕΝΤΡΟ IVAR AASEN, SVERRE FEHN
ØRSTA - ΝΟΡΒΗΓΙΑ, 2000
Aaiko arkitekter / Κωνσταντίνος Ιωαννίδης, Ισιδώρα-Αγγελική Κόλια
- 248 CHILEAN HOUSE 1, SMILJAN RADÍĆ
RANCAGUA - ΧΙΛΗ, 2005-2006
SOUTH architecture / Χρυσόστομος Θεοδωρόπουλος, Ελένη Λιβάνη
- 254 APPLE STORE FIFTH AVENUE, BOHLIN CYWINSKI JACKSON
ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ - ΗΠΑ, 2006
Ήβη Διαμαντοπούλου
- 264 N HOUSE, SOU FUJIMOTO
ΟΙΤΑ - ΙΑΠΩΝΙΑ, 2008
314 Architecture Studio / Παύλος Χατζηαγγελίδης
- 268 ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ,
THEO HOTZ PARTNER
ΒΙΕΝΝΗ - ΑΥΣΤΡΙΑ, 2008-2014
Svstudio / Σίμος Βαμβακίδης
- 274 ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΓΙΑ ΕΝΑ ΝΕΑΡΟ ΖΕΥΓΑΡΙ, JUNYA ISHIGAMI + ASSOCIATES
ΤΟΚΙΟ - ΙΑΠΩΝΙΑ, 2010
Αλέξανδρος Γερούσης, Κατίτα Χρυσανθοπούλου
- 280 ΠΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΓΑΛΙΚΙΑΣ, EISENMAN ARCHITECTS
SANTIAGO DE COMPOSTELA - ΙΣΠΑΝΙΑ, 2011
Arch-hives / Γιώτα Αδηλενίδου
- 284 ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΣΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ΠΑΥΛΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ - ΕΛΛΑΔΑ, 2012
Vp architectural studio / Βίκη Πορίκη
- 289 ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΙΚΟΝΩΝ

OSWALD MATHIAS UNGERS
ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗ - ΓΕΡΜΑΝΙΑ, 1979-1984

ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ

1. φωτ. Uwe Dettmar

COSMOS /
ΘΑΝΑΣΗΣ ΜΑΝΗΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΝΤΑΖΗΣ
ΗΛΙΑΣ ΠΙΤΣΙΟΣ

Η ΠΟΛΗ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

Οι καταστροφές στα αστικά κέντρα, μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, υπήρξαν μια ιδανική συνθήκη για τους μοντερνιστές αρχιτέκτονες που ονειρεύονταν μια *tabula rasa* για να εφαρμόσουν τα οράματά τους, ήδη από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Μετά την εκκαθάριση ολόκληρων οικοδομικών τετραγώνων, είχαν εν μέρει απαλλαχτεί από την τυραννική παρουσία ενός σημαντικού στοιχείου της πόλης του 19^{ου} αιώνα: τον αστικό δρόμο. Η γαλιωμένη μορφή του περικλειστού οικοδομικού τετραγώνου μπορούσε πλέον να αμφισβητηθεί, και στη συνέχεια να αναθεωρηθεί, σύμφωνα με τις αρχές του μοντέρνου κινήματος. Τα κτήρια δεν ήταν πλέον

απαραίτητο να ορίζουν το δρόμο, μπορούσαν να αυτονομηθούν, ικανοποιώντας άλλες ανάγκες όπως τον ακάλυπτο πράσινο χώρο και τον κατάλληλο προσανατολισμό – ηλιασμό. Βέβαια, ο δρόμος θα είναι ένα από τα στοιχεία που θα ενταχθούν σε μια ευρύτερη συζήτηση για τη σύγχρονη πόλη που θα πραγματευτείται το ζήτημα της «λειτουργικότητας». Η μοντέρνα πόλη θα είναι κατ' αρχήν μια «λειτουργική πόλη». Ο δρόμος θα επιτυγχάνει τη βέλτιστη διαδρομή από το σημείο Α στο σημείο Β.

Η «λειτουργική πόλη» θα είναι ένα από τα βασικά θέματα των συνεδρίων για τη μοντέρνα αρχιτεκτονική CIAM (Congrès International d' Architecture Moderne). Από τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν εκείνη την περίοδο θα σταθούμε στο 9^ο CIAM, του 1953, που έγινε στην Aix-en-Provence. Ο νεαρός Oswald Mathias Ungers θα είναι από τους λίγους γερμανούς αρχιτέκτονες που θα πάρουν μέρος στο συνέδριο.¹ Η αμφισβήτηση της «λειτουργικής πόλης» θα φέρει κοντά κάποια από τα νεότερα μέλη του συνεδρίου, μεταξύ αυτών και ο Ungers. Ο δρόμος, για τη γενιά αυτή, είναι η αρένα των κοινωνικών σχέσεων και όχι η βέλτιστη διαδρομή από το σημείο Α στο σημείο Β. Η αμφισβήτηση αυτή θα οδηγήσει στο σχηματισμό των Team 10 και κατ' επέκταση στη σταδιακή διάλυση των CIAM. Ο Ungers θα συνάψει φιλικές σχέσεις με τα μετέπειτα μέλη των Team 10 και κυρίως με τον Peter Smithson. Είναι γεγονός ότι οι σχέσεις που δημιουργήθηκαν στην Aix-en-Provence, και που διατηρήθηκαν μέχρι τη δεκαετία του 1970, ήταν αρκετά σημαντικές για τη διαμόρφωση του κοινού εδάφους μιας νέας γενιάς αρχιτεκτόνων. Οι συνομιλίες, όμως, που θα ακολουθήσουν με τον Peter Smithson² θα εντείνουν τη διαφοροποίηση του Ungers από τις θέσεις των Team 10, οι οποίοι μάλλον δεν είχαν εγκαταλείψει τις ιδέες των μοντερνιστών, αλλά περισσότερο, τις είχαν επανερμηνεύσει με ένα κοινωνικό πρόσημο.

Η πρόταση «Η πόλη μέσα στην πόλη. Βερολίνο: Ένα πράσινο αρχιπέλαγος»³, του 1977, είναι αρκετά χρήσιμη για την κατανόηση της πορείας που ακολούθησε ο Ungers τα επόμενα χρόνια. Το μεταπολεμικό Βερολίνο θα γίνει πεδίο δοκιμών επί χάρτου, για τη γενιά που προαναφέρθηκε. Οι Alison & Peter Smithson με την πρότασή τους «Hauptstadt Berlin»,⁴ του 1957, εισαγάγουν την ιδέα τους για την «cluster city» εφαρμόζοντας τα «πλέγματά» της πάνω στα ίχνη της υφιστάμενης ρυμοτομίας. Παρόλο που δεν αντιμετώπισαν το βομβαρδισμένο κέντρο ως μια *tabula rasa*, η δομή της πόλης του 19^{ου} αιώνα είχε αρχίσει να εξαφανίζεται στα σχέδιά τους. Διαμετρικά αντίθετα, ο Rob Krier, στην πρότασή του «Ideal plan for Friedrichstadt» του 1977 σκέφτηκε όχι μόνο να ανακατασκευάσει την προπολεμική πόλη, αλλά και να τη «διορθώσει», επαναφέροντας στοιχεία της Μπαρόκ περιόδου.⁵

Με αφορμή την υποβάθμιση των αστικών κέντρων τη δεκαετία του 1970, ο Ungers πρότεινε μια συνθετική διαδικασία μέσω της «αφαίρεσης», και όχι μέσω της «πρόσθεσης». Ένα μεγάλο μέρος του Βερολίνου θα εκκαθαριστεί για να παραδοθεί στο πράσινο· ένα πράσινο αρχιπέλαγος όπου τα νησιά θα είναι κάποια σωζόμενα τμήματα της προπολεμικής πόλης. Η επιλογή των νησιών θα γίνεται με ιστορικά και μορφολογικά κριτήρια. Οι μικρο-πόλεις, που θα προκύπτουν, θα διατηρούν την πυκνότητα που είχαν και πριν, τους δρόμους και

2. Ο χώρος υποδοχής, φωτ. Norbert Miguletz

τα οικοδομικά τετράγωνα, και οτιδήποτε θα προστίθεται σε αυτές, μελλοντικά, θα πρέπει να ενισχύει τη λανθάνουσα δομή τους. Την πράσινη θάλασσα θα τη διασχίζουν δίκτυα που θα συνδέουν τις μικρο-πόλεις, ενώ ταυτόχρονα θα φέρνουν τους πολίτες τακτικά σε επαφή με τη φύση, επιδιώκοντας τη συμβολική ταύτιση του αρχιπελάγους με το «χρόνο» της αναψυχής.⁶ Η πρόταση του Ungers για το Βερολίνο θα είναι από τις μοναδικές περιπτώσεις που επιχειρείται μια διαλεκτική ανάμεσα: στα οράματα των μοντερνιστών, την ιστορική πόλη του 19^{ου} αιώνα, την υφιστάμενη κατάσταση του αστικού ιστού (as found), και τις σύγχρονες ανάγκες.

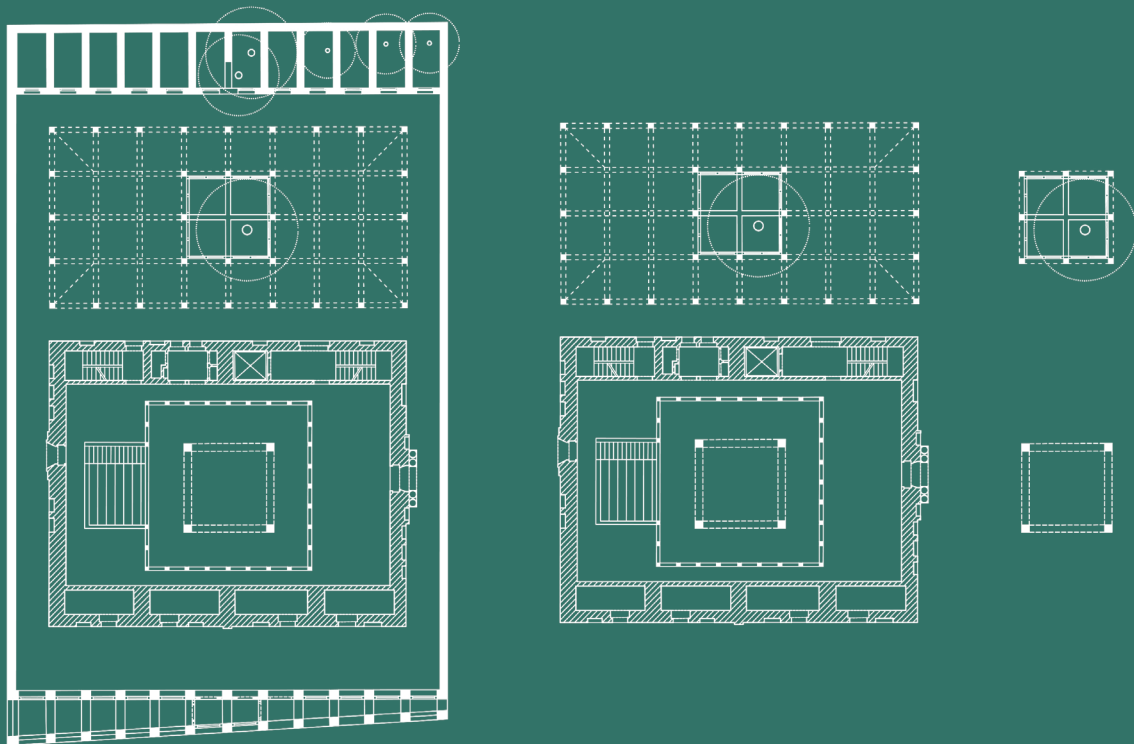
ΤΟ ΚΤΗΡΙΟ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΚΤΗΡΙΟ

Ο Ungers θέλησε να προσεγγίσει την Ιστορία της Αρχιτεκτονικής ως μια «Ιστορία των ιδεών της» και όχι ως μια Ιστορία των διαφορετικών στυλ. Αρχιτεκτονικές Ιδέες όπως: η βάση, η στοά, η βασιλική, το αίθριο, το τείχος και το δωμάτιο με τέσσερις κολώνες είναι ανεξάρτητες από το «χρόνο» και το «χώρο», και υπάρχουν μόνο σε ένα εννοιολογικό επίπεδο.⁷

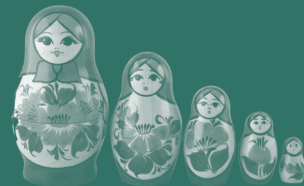
Σύμφωνα με αυτή την αντίληψη δεν υπάρχει «εφεύρεση», υπάρχει όμως «ανακάλυψη» και «ερμηνεία», η ερμηνεία των ιδεών που βρίσκονται στην ίδια την αρχιτεκτονική.⁸ Έτσι, προτεραιότητα στο έργο του είναι η αναζήτηση και εφαρμογή κάποιων θεμάτων, και όχι η λειτουργικότητα. Ο Ungers, όπως είδαμε, αντιτίθεται στην εμμονή με τη λειτουργικότητα, η οποία μετέτρεψε την αρχιτεκτονική σε εφαρμοσμένη τέχνη, δημιουργώντας ένα μεγάλο σφάλμα κατηγοριοποίησης.⁹

Το Γερμανικό Μουσείο Αρχιτεκτονικής (DAM – Deutsches Architektur Museum) είναι η ιδανική περίπτωση για πειραματισμό πάνω στην «αρχιτεκτονική ως θέμα» και όχι ως «λειτουργία». Το μουσείο θα στεγαστεί σε ένα υφιστάμενο κτήριο, μια διπλή κατοικία του 1912, της οποίας θα διατηρηθούν μόνο οι εξωτερικοί τοίχοι (εικ. 1). Στο DAM εφαρμόζονται τα εξής θέματα: η ρωσική κούκλα ή αλλιώς «το κτήριο μέσα σε ένα άλλο κτήριο», η «μεταμόρφωση», και η «ιδέα της βάσης».

Η «ιδέα της βάσης» υλοποιείται με τη δημιουργία ενός βάθρου, όπου φαινομενικά τοποθετείται επάνω του η υφιστάμενη κατοικία. Ένας περιμετρικός τοίχος

3. DAM, Κάτοψη ισογείου (αριστερά), η κατοικία και ο νέος εκθεσιακός χώρος (κέντρο), το νέο εσωτερικό κτήριο και το αίθριο (δεξιά)
4. Η ρώσικη κούκλα

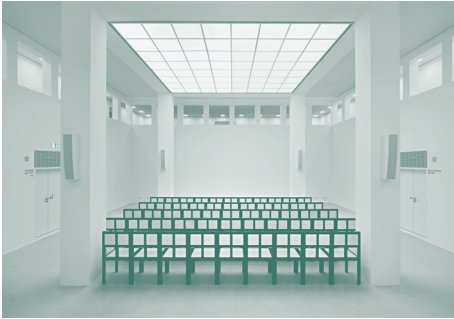

ορθώνεται στα όρια του οικοπέδου, υπονοώντας την επέκταση της βάσης της κατοικίας προς την περίμετρο και το δρόμο. Από την πλευρά του δρόμου, η βάση διαμορφώνεται σε στοά για να ενσωματώσει την είσοδο. Μέσω, λοιπόν, μιας απλής και συμβολικής χειρονομίας, επιτυγχάνεται η μετατροπή μιας κατοικίας σε ένα δημόσιο κτήριο.

Το κύριο θέμα που εφαρμόζεται στο DAM είναι «το κτήριο μέσα σε ένα άλλο κτήριο». Ο περιμετρικός τοίχος ορίζει ένα νέο χώρο εκθέσεων στην πίσω πλευρά, ενώ ταυτόχρονα ορίζει και το χώρο υποδοχής. Ο χώρος υποδοχής συμπιέζεται ανάμεσα στο νέο πέτρινο τοίχο και τη βάση της κατοικίας (εικ. 2). Αυτή θα είναι και μια χαρακτηριστική στιγμή για το μουσείο, διότι η κατοικία μετατρέπεται σε ένα έκθεμα, το πρώτο έκθεμα που βλέπει κάποιος όταν περνάει τη στοά της εισόδου.

5. Η κορυφή του νέου εσωτερικού κτηρίου, φωτ. Norbert Miguletz

6. Η βάση του νέου εσωτερικού κτηρίου, φωτ. Norbert Miguletz

Μέσα στην κατοικία θα τοποθετηθεί ένα νέο κτήριο (το κεντρικό τετράγωνο) ενώ στο νέο εκθεσιακό χώρο θα ανοιχθεί ένα τετραγωνικό αίθριο (εικ. 3). Όταν είναι κάποιος μέσα στην κατοικία, είναι ταυτόχρονα και έξω από το δωμάτιο που βρίσκεται στο κέντρο (εικ. 5). Έτσι, υποδηλώνεται μια αέναη κίνηση, μια ακολουθία που δεν τελειώνει ποτέ.

Αυτή η πολύπλοκη ακολουθία εσωτερικού – εξωτερικού, που επιτυγχάνεται με το θέμα «το κτήριο μέσα σε ένα άλλο κτήριο», ενισχύεται πολύ και μέσω του θέματος της «μεταμόρφωσης». Παρατηρούμε την «ανοιχτή» στοά της εισόδου πως μεταμορφώνεται σε «κλειστά» δωμάτια στην άλλη άκρη του οικοπέδου, και την «κλειστή» υφιστάμενη κατοικία πως μεταμορφώνεται σε ένα «ανοιχτό» χώρο εκθέσεων ακριβώς δίπλα της (εικ. 3). Και στο κέντρο ένα νέο κτήριο και ένα αίθριο... Η βάση αυτού του νέου κτηρίου, στο ισόγειο, αποτελείται από τέσσερις κολώνες (εικ. 6) και αναπτύσσεται καθ' ύψος σε ένα τρίκλιτο κτίσμα για να καταλήξει στον τελευταίο όροφο σε ένα κλειστό δωμάτιο με μια δίρριχτη στέγη (εικ. 5). Αυτό όμως το δωμάτιο θα συνυπάρχει με το αίθριο

του ισογείου. Με αυτή τη σημαντική συνύπαρξη, ο Ungers πετυχαίνει την «ενσωμάτωση των αντιθέτων», κάτι που επεδίωκε συστηματικά στο έργο του. Αυτά τα δύο στοιχεία, το δωμάτιο και το αίθριο, φαίνεται να εκπροσωπούν κάποιες πρωταρχικές αντιθέσεις όπως κατοικία και κήπος, τέχνη και φύση.¹⁰

[1] Joan Ockman (επιμ.), *Architecture Culture 1943-1968. A Documentary Anthology*, New York: Columbia Books of Architecture / Rizzoli, 1993, σ. 361

[2] Rem Koolhaas, Hans-Urlich Obrist, "An Interview with O.M. Ungers", *Log*, τ. 16, 2009, σ. 67

[3] Florian Hertweck, Sébastien Marot, (επιμ.), *The City in the City. Berlin: A Green Archipelago. A manifesto (1977) by Oswald Mathias Ungers and Rem Koolhaas with Peter Riemann, Hans Kollhof, and Arthur Ovaska*, Zurich: Lars Müller Publishers, Cologne: Ungers Archives for Architectural Research, 2013

[4] Alison Smithson (επιμ.), *Team 10 Primer*, Cambridge MA: The MIT Press, 1968, σσ. 56-73

[5] Florian Hertweck, "Berlin influences and ramifications", στο Florian Hertweck, Sébastien Marot, (επιμ.), *The City in the City*, ό.π., σ. 56

[6] Florian Hertweck, Sébastien Marot, (επιμ.), *The City in the City*, ό.π., σ. 108

[7] Oswald Mathias Ungers, "The doll within the doll: incorporation as an architectural theme", *Lotus international*, 1981, τ. 32, σσ. 14-23

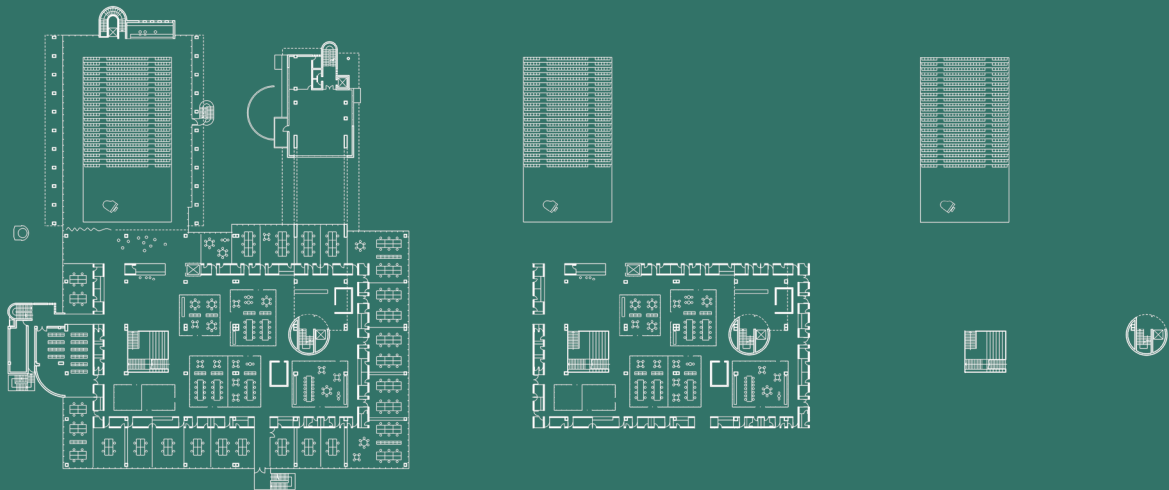
[8] Rem Koolhaas, Hans-Urlich Obrist, "An Interview with O.M. Ungers", ό.π., σ. 67

[9] Oswald Mathias Ungers, *Architecture as theme*, Lotus Documents, Milano: Electa, New York: Rizzoli, 1982, σ. 9, 57, 63-67

[10] Kenneth Frampton, "O.M. Ungers and the Architecture of Coincidence", στο Kenneth Frampton, Silvia Kolbowski, (επιμ.), *O.M. Ungers, Works in Progress 1976-1980*, New York: Rizzoli, 1981, σσ. 4-5

DAM & SPACE TO CULTURE

Το 2014, συμμετείχαμε σε ένα διαγωνισμό που το ζητούμενο ήταν η μετατροπή ενός εργοστασίου σε ένα κέντρο πολιτισμού (εικ. 7). Βασική μας αναφορά αποτέλεσε το DAM. Τα θέματα του DAM, συνειδητά ή ασυνείδητα, μας καθοδήγησαν σε κάποιες σημαντικές αποφάσεις, όπως για παράδειγμα η ιδέα της βάσης. Στην προσπάθειά μας να μετατρέψουμε ένα εργοστάσιο σε ένα δημόσιο κτήριο, επεξεργαστήκαμε το ισόγειο ως μια ιδεατή «βάση». Αφαιρέθηκαν τα πάντα και τοποθετήθηκαν μόνο οι κατακόρυφες κινήσεις. Ένας ενιαίος χώρος, ανοιχτός στο κοινό, όπου οποιαδήποτε δραστηριότητα θα είναι παροδική και θα δημιουργεί μια δυνατή αντίθεση με τον επάνω όροφο, «τα δωμάτια». Ο επάνω όροφος θα οργανωθεί με τη λογική «το κτήριο μέσα σε ένα άλλο κτήριο», καταλήγοντας στα τρία στοιχεία κατακόρυφης επικοινωνίας, τα βασικά στοιχεία της πρότασης. Τα τρία αυτά στοιχεία υποδηλώνουν μια «μεταμόρφωση». Τη μεταμόρφωση της σκάλας από τον κλειστό κατακόρυφο πυρήνα στην ανοιχτή σκάλα που μετατρέπεται και σε καθιστικό και, τέλος, στην καθαρή μορφή ενός θεάτρου ή, αλλιώς, μιας μεγάλης σκάλας.

7. Space To Culture, Θανάσης Μάνης, Γιώργος Πανταζής, Ηλίας Πίτσιος, Μπολόνια, 2014. κάτοψη ορόφου (αριστερά)